

Y CYNGOR DYDD IAU, 2 HYDREF 2025

Presenoldeb: Ioan Thomas (Cadeirydd)

Craig ab Iago, Menna Baines, Beca Brown, Stephen Churchman, Wendy Cleaver, Glyn Daniels, Anwen Davies, Dafydd Owen Davies, Elwyn Edwards, Elfed Wyn ap Elwyn, Alan Jones Evans, Gwilym Evans, Dylan Fernley, Delyth Lloyd Griffiths, Jina Gwyrfai, Annwen Hughes, John Brynmor Hughes, Louise Hughes, Medwyn Hughes, Elin Hywel, Nia Wyn Jeffreys, Anne Lloyd Jones, Berwyn Parry Jones, Dawn Lynne Jones, Dewi Jones, Elin Walker Jones, Elwyn Jones, Gwilym Jones, Gareth Tudor Jones, Huw Wyn Jones, June Jones, Eryl Jones-Williams, Cai Larsen, Beth Lawton, Dafydd Meurig, Dilwyn Morgan, Linda Morgan, Dewi Owen, Edgar Wyn Owen, Gwynfor Owen, Llio Elenid Owen, Gareth Coj Parry, Geraint Parry, Nigel Pickavance, Rheinallt Puw, Arwyn Herald Roberts, Beca Roberts, Elfed P Roberts, John Pughe Roberts, Meryl Roberts, Richard Glyn Roberts, Huw Llwyd Rowlands, Paul Rowlinson, Angela Russell, Peter Thomas, Menna Trenholme, Rhys Tudur, Hefin Underwood, Einir Wyn Williams, Elfed Williams, Gareth Williams, Gruffydd Williams, Sasha Williams a Sian Williams.

Swyddogion:

Dafydd Gibbard (Prif Weithredwr), Dewi Morgan (Pennaeth Cyllid), Iwan Evans (Swyddog Monitro), Dylan Owen (Cyfarwyddwr Corfforaethol), Catrin Thomas (Cyfarwyddwr Corfforaethol), Carys Fôn Williams (Pennaeth Tai ac Eiddo), Ian Jones (Pennaeth Gwasanaethau Corfforaethol), Gwern ap Rhisiart (Pennaeth Adran Addysg), Dewi A Morgan (Pennaeth Cyllid), Aled Gibbard (Pennaeth Adran Blant Dros Dro), Sharron Carter Williams (Pennaeth Adran Blant dros Dro), Sion Huws (Rheolwr Priodoldeb ac Etholiadau), Vera Jones (Rheolwr Gwasanaeth Democratiaeth ac Iaith) ac Annes Sion (Arweinydd Tîm Democratiaeth).

1. YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd ymddiheuriadau gan y Cynghorydd Gareth A Roberts.

2. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion y cyfarfod blaenorol o'r Cyngor a gynhaliwyd ar 3 Gorffennaf 2025 fel rhai cywir.

3. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd unrhyw ddatganiadau o fuddiant personol.

4. CYHOEDDIADAU'R CADEIRYDD

Cydymdeimlwyd â theulu'r diweddar William Tudor Owen – cyn Aelod a Chadeirydd y Cyngor hwn, a rhoddwyd teyrnged iddo gan y Cyng. Dewi Jones.

Cydymdeimlwyd a theulu'r diweddar Ieuan Roberts, Porthmadog a fu yn Aelod o'r Cyngor hwn. Rhoddwyd teyrnged iddo gan Cyng. June Jones.

Nodwyd y bu farw'r gweinidog adnabyddus, y Parchedig Marcus Robinson yn ddiweddar, a chydymdeimlwyd â'i deulu yntau yno gystal.

Nodwyd ymhellach bod y Cyngor yn dymuno cofio am bawb o fewn cymunedau'r sir oedd wedi colli anwyliaid yn ddiweddar. Ymdawelodd y Cyngor fel arwydd o barch a choffadwriaeth.

Nodwyd fod sawl aelod o'r Cyngor wedi bod yn anhwylyd yn ddiweddar a dymunwyd iddynt adferiad llwyr a buan.

Croesawyd y Cynghorydd Wendy Cleaver i'w chyfarfod cyntaf yn dilyn cael ei hethol yn Gynghorydd dros y Bermo yn ystod yr haf, a dymunwyd yn dda iddi yn ei rôl.

Croesawyd Catrin Thomas yn ôl i'r Cyngor wedi iddi gychwyn ar ei swydd fel Cyfarwyddwr Corfforaethol.

Llongyfarchwyd y canlynol:

- Pawb o Wynedd a fu'n llwyddiannus yn Eisteddfod Genedlaethol Wrecsam yn ddiweddar, yn benodol Bryn Jones, Bangor ar ennill y Fedal Ryddiaith ac i Owain Rhys o Gaerdydd ond yn wreiddiol o Landwrog, mab y cyn Cynghorydd Richard Morris Jones, ar gipio'r Goron.
- Pwyllgor Trefnu Sir Gaernarfon fu'n noddi'r Sioe Frenhinol eleni
- Chris Williams o Fethesda sydd wedi bod yn rhedeg Ras Cefn y Ddraig er mwyn diolch i Gymdeithas Deillion Gogledd Cymru am eu cymorth i'w wraig, sef y Cynghorydd Einir Williams.
- I'r nofwraig Ela Letton-Jones o'r Felinheli ar ennill medal arian i Brydain ym Mhencampwriaeth Para-Nofio y Byd yn Singapore
- Cedron Dafydd o Bentir ar ennill Medal Arian yng Nghystadleuaeth Rhwyfo'r Byd.
- Richard Eirig Rowlands ar ennill Pencampwriaeth Dartiau Cymru 2025.
- Nick Thomas ar ennill medal aur ym Mhencampwriaethau Para-Saethyddiaeth y Byd.
- Ymgynghoriaeth Gwynedd am ennill gwobr amrywiaeth gwobrau ICE Cymru am brosiect atal llifogydd Hiracl Bangor.

Tynnwyd sylw ei bod yn 60 mlynedd ers i ar gael Llyn Celyn ei agor yn swyddogol a oedd yn groes i ddymuniad gwleidyddion a'r gymuned yn lleol. Mynegwyd ei bod yn holl bwysig cofio, ac atgoffa'r genedl o'r cam o foddi Cwm Celyn a llawer i gwm arall i ddyfrhau dinasoedd Lloegr. Nodwyd y byddwn yn cofio Tryweryn.

Bu i'r Cadeirydd wahodd y Prif Weithredwr i roi diweddariad i'r Cyngor Llawn ar yr Adolygiad Amddiffyn Plant. Mynegodd y Prif Weithredwr nad yw yn arferol i wneud datganiad o'r math hwn ond ei bod yn holl bwysig iddo gyfarch y mater. Wythnos yn ôl, eglurodd, fod trefniadau yn ei lle ar gyfer cyhoeddi'r adroddiad holl bwysig hwn, gyda sesiwn briffio ar gyfer y Cynghorwyr wedi ei drefnu. Ond am 16:30 y noson cynt derbyniwyd neges i ohirio'r cyhoeddi. Pwysleisiwyd nad oedd y Cyngor yn rhan o'r penderfyniad na' unrhyw ymgynghoriad ar y mater.

Mynegwyd ei fod yn teimlo'r un siom a rhwystredigaeth gan fod 2 flynedd bellach wedi mynd heibio, a bod staff yn gweld penllanw a rhyddhad o gael y cyfle i drafod yn agored. Pwysleisiwyd ei fod am fod yn adroddiad poenus ac anodd ond fod y Cyngor yn barod i ymddiheuro i'r unigolion dewr ac ymrwymo i wella ei systemau.

Eglurwyd nad oes gwybodaeth bellach ar hyn o bryd, ond unwaith y bydd mi fydd yn cael ei rannu.

Pwysleisiwyd fod effaith gohirio wedi bod yn llawer mwy ar y dioddefwyr sydd yn parhau i gael eu cefnogi.

5. MATERION BRYS

Dim i'w nodi.

6. CWESTIYNAU

(Cyhoeddwyd atebion ysgrifenedig yr Aelodau Cabinet i'r cwestiynau ymlaen llaw.)

Mynegwyd fod y cwestiynau wedi bod yn hwyr yn cyrraedd yr aelodau heddiw a gofynnwyd am esboniad dros eu derbyn mor hwyr. Ymddiheurwyd am hyn gan nodi fod nifer uchel o gwestiynau wedi eu cyflwyno a'u bod yn cymryd amser i ymateb iddynt. Nodwyd y byddant yn eu cyrraedd yn gynt i'r cyfarfod nesaf.

1. Cwestiwn Y Cynghorydd Dawn Lynne Jones

Rwy'n ymwybodol fod adolygiad llawn wedi ei gychwyn ar wasanaethau Derwen nôl yn 2024 oherwydd pryderon am y nifer cynyddol o blant yn aros am fynediad neu am wasanaeth Derwen. Tybed a all yr aelod cabinet roi diweddariad ar ganlyniadau'r adolygiad erbyn hyn, ac yn wir, ar sefyllfa Derwen.

Ateb - Aelod Cabinet yr Adran Blant a Chefnogi Teuluoedd, Y Cynghorydd Menna Trenholme

Fe wnaethpwyd penderfyniad i gynnal adolygiad o Wasanaeth Derwen yn y Bwrdd Rheoli ar 7fed o Dachwedd 2024. Gan ei fod yn Fwrdd Rheoli ar y cyd gydag Ynys Môn, a bod y Bwrdd Iechyd yn rhan integredig o'r gwasanaethau yn y naill awdurdod lleol a'r llall, mae'r adolygiad yn cyd-redeg ar draws y ddwy sir.

Yn dilyn y penderfyniad i gynnal yr adolygiad, fe wnaethpwyd cais am arian rhanbarthol er mwyn comisiynu cymorth allanol i arwain arno. Llwyddwyd i ddenu arian ar gyfer y pwrpas a dilynwyd proses o dendro ar gyfer comisiynu'r gwaith. Penodwyd ymgynghorydd allanol ddiwedd Chwefror 2025 gyda rhaglen waith i redeg o fis Mai tan Mis Medi 2025. Am resymau tu hwnt i reolaeth y ddau wasanaeth, mae'r rhaglen waith wedi llithro a bellach disgwylir i'r adolygiad fod wedi ei gwblhau erbyn diwedd Rhagfyr 2025.

Mae sgôp yr adolygiad yn cynnwys ystyried y meini prawf mynediad presennol,

dadansoddi trefniadau presennol y gwasanaeth, deall anghenion plant a'u rhieni, deall disgwyliadau rhanddeiliaid ac ystyriaeth i ddyluniad y gwasanaeth i'r dyfodol.

Fe gyflwynir yr adroddiad terfynol i'r Bwrdd rheoli yn y lle cyntaf a bydd y gwaith yn cael ei gynnwys ar raglen y Pwyllgor Craffu Gofal.

Dylid nod yn ogystal bod gwaith ymchwil mewnol yn mynd rhagddo i edrych ar dueddiadau poblogaeth Gwynedd, yn cynnwys nifer y genedigaethau, poblogaeth bresennol plant, yn ogystal â nifer y plant anabl a niwroamrywiol. Pwrpas y gwaith hwn fydd canfod a yw nifer y plant a phobl ifanc anabl yn cynyddu, hyd yn oed wrth i nifer y genedigaethau yng Ngwynedd leihau ers 2012, a deall y rhesymau am hyn.

Bydd y gwaith hefyd yn ystyried gallu'r gwasanaethau cymdeithasol a'r Adran Addysg (Anghenion Dysgu Ychwanegol) i ddiwallu'r anghenion dros yr ugain mlynedd nesaf. Bydd y gwaith yn dilyn patrwm adroddiad [Llechen Lân](#) ar wasanaethau cymdeithasol pobl hŷn i'r dyfodol a gyhoeddwyd yn hydref 2024.

Cwestiwn Atodol Y Cynghorydd Dawn Lynne Jones

Diolchwyd am yr ymateb ac am y cyfeiriad at wasanaeth Derwen yn adroddiad blynyddol Gwasanaethau Cymdeithasol, a'i bod yn ymwybodol fod amserlen wedi llithro. Oes posib cael eglurdeb ar feini prawf y gwasanaeth a sut mae modd cloriannu anghenion amrywiol plant y sir yn erbyn gofynion cynyddol ar wasanaeth, sut mae sicrhau meini prawf cadarn sydd ddigon hyblyg i sicrhau gwasanaeth i bob plentyn sydd ei angen ond hefyd yn gwarchod yr adnodd prin?

Ateb yr Aelod Cabinet dros Blant a Chefnogi Teuluoedd, Y Cynghorydd Menna Trenholme.

Diolchwyd am y cwestiwn atodol. Mae'r cwestiynau yma yn rhai sydd yn codi yn rhan o'r adolygiad a bydd yn rhannu'r adroddiad a'r Aelod wrth gael ei ryddhau.

2. Cwestiwn Y Cynghorydd Rhys Tudur

O ystyried fod y Cyngor yn ystod y flwyddyn hon wedi rhoi heibio'r drefn o rifo ardaloedd ar ffurflen geisiadau i fod ar y rhestr aros ac ein bod o ganlyniad wedi colli data pwysig, i ba raddau y gwnaed ymgynghoriadau, asesiadau effaith, hysbysiadau i gynghorwyr ac adroddiadau cyhoeddus i gyfiawnhau'r penderfyniad fel ei fod yn un tryloyw, cytbwys a democrataidd?

Ateb – Aelod Cabinet Tai ac Eiddo, Y Cynghorydd Paul Rowlinson

Hoffwn eich cyfeirio at yr atebion a roddais i'r cwestiynau tebyg a ofynnwyd yng nghyfarfodydd y Cyngor Llawn ym mis Gorffennaf a mis Mawrth pan esboniais nad ydym wedi colli data pwysig o gwbl. Ar yr hen ffurflen gais, gofynnid i ymgeiswyr ar gyfer tai cymdeithasol nodi'r ardaloedd lle yr hoffent fyw, gan eu gosod mewn trefn blaenoriaeth. Gan fod llawer o ymgeiswyr yn llenwi'r ffurflen heb flaenoriaethu'r ardaloedd a chan nad oedd y blaenoriaethu hwn yn cymryd unrhyw ran yn y broses ddyrannu tai, penderfynwyd nad oedd pwrpas parhau i ofyn i bobl flaenoriaethu ardaloedd. Addaswyd y ffurflen gais yn unol â hynny. Mater gweithredol yn unig oedd hyn, nid gwleidyddol, ac ni chafwyd unrhyw effaith ar y cyhoedd heblaw gwneud y broses yn symlach iddynt.

Cwestiwn Atodol y Cynghorydd Rhys Tudur

O ystyried y dylai'r Cyngor weithredu yn dryloyw a theg, ac ar sail tystiolaeth gadarn wrth wneud newidiadau, ac o ystyried y dylai'r Cyngor fod wedi ymgynghori'n briodol yn unol â'r gofynion Llywodraethu da ac nad oes mae'n debyg yr un adroddiad cyhoeddus i gyfiawnhau'r penderfyniad. Ac o ystyried y newidiad yn amharu ar ansawdd data ac yn ei wneud yn llai manwl a defnyddiol i asesu angen lleol a hefyd i roi tystiolaeth eglur ar gyfer dibenion cynllunio. Onid yw'n amlwg bod y newidiad yn annemocrataidd, yn anffafriol unigolion bregus sydd eisiau nodi lle maen nhw ddyheu i fyw ac yn achosi i ddatblygwyr tai elwa'n helaeth, drwy eu galluogi i ddefnyddio data amwys heb fanylder i gefnogi adeiladu nifer uchel o dai mewn lleoedd anaddas.

Ateb – Yr Aelod Cabinet Tai ac Eiddo, Y Cynghorydd Paul Rowlinson

I ddechrau mi roedd 'na dystiolaeth gadarn sef fod pobl ddim yn llenwi'r ffurflen yn gywir, ac felly doedd dim angen ymgynghoriad gan nad oedd newid i'r broses tai. Nid oedd y newid yn amharu ar ddata o gwbl. Tydi newid ffurflen ddim yn newid sydd angen mewnbwn gwleidyddol, ac felly does dim angen yr holl ymgynghori y nodwch. O ran prosesau cynllunio, mae'r prosesau sydd yn cael ei defnyddio yn brosesau cydnabyddedig ar lefel genedlaethol, ac yr un rhai a welir mewn Cynghorau ar draws Cymru.

3. Cwestiwn Y Cynghorydd Gruffydd Williams

Yn dilyn yr adran dai'n derbyn cyngor trwy law Cyfeillion Llyn gan Gomisiynydd yr Iaith yn nodi'r gallu i roi'r Gymraeg fel ystyriaeth polisi gosod ac yn dilyn ceisiadau i godi nifer uchel o dai cymdeithasol mewn ardaloedd Cymraeg fel Nefyn yn ddiweddar, pa mor frwd a chyflym y mae'r Cyngor hwn am fod yn rhoi'r Gymraeg fel un o ystyriaethau'r polisi gosod?

Ateb – Aelod Cabinet Tai ac Eiddo, Y Cynghorydd Paul Rowlinson

Mae Polisi Gosod Tai Cyffredin Cyngor Gwynedd a'n Cynllun Gweithredu Tai yn chwarae rhan bwysig yn y frwydr dros gadw'r iaith Gymraeg yn fyw yn ein cymunedau. Mae mewnfudiad gan bobl ddi-gymraeg ac allfudiad o bobl Gymraeg ill dau yn bygwth ffyniant y Gymraeg fel iaith gymunedol. Mae pwyslais cryf yn y Polisi Gosod ar gysylltiad lleol yn sicrhau bod y rhan helaeth o'r cartrefi yn cael eu dyrannu i bobl leol.

Ond mae allfudiad o bobl Gymraeg yn fwy o fygythiad o lawer i'r iaith. Mae'n ffaith drist bod dros hanner ohonon ni yma yng Ngwynedd yn methu fforddio prynu tŷ, a mwy na hynny mewn rhai ardaloedd. Mae lefelau rhenti preifat hefyd yn uchel ac felly mae angen tai cymdeithasol i'r rhai sy'n methu prynu neu rentu yn y farchnad. Dwi'n credu yn gryf fod gennym hawl i fyw gartref. Mae hynny yn rhywbeth creiddiol i ni. Bydd rhai yn dewis mudo o yma ond ni ddylai neb gael ei orfodi i ymadael oherwydd nad yw'n methu fforddio byw yn ei gynefin. Ac mae dros 4,400 o bobl a theuluoedd (sydd dros 2,200 o geisiadau) ar y rhestr aros.

Felly, fel rydym ni i gyd yn gwybod, mae angen codi mwy o dai cymdeithasol ymhob cwr o Wynedd. Mae'r Cynllun Gweithredu Tai yn gosod nod o godi 700 erbyn 2029, trwy ein partneriaid y cymdeithasau tai, ac rwy'n falch o ddweud ein bod ar drac i gyflawni hynny.

Mae'r Polisi Gosod yn rhoi pwyslais cryf (y cryfaf yng Nghymru) ar gysylltiad lleol, a hynny ar ddwy lefel – lefel Gwynedd a'r lefel gymunedol. O ganlyniad, mae 97% o'r cartrefi yn

cael eu dyrannu i bobl leol gyda chysylltiad â Gwynedd a 60% i bobl yn yr un gymuned. Mae'r meini prawf yn y polisi yn diogelu unigolion sy'n lleol i Wynedd cyn belled ag sy'n rhesymol bosibl.

Rydych chi'n gywir wrth nodi nad yw'r polisi gosod yn cynnwys yr iaith yn benodol fel un o'r ystyriaethau. Rydych chi'n cyfeirio at gyngor cyfreithiol a gomisiynwyd gan Gomisiynydd yr Iaith. Ond, mae angen i'r Cyngor a'i bartneriaid hefyd ddal sylw at faterion cyfreithiol ehangach ynglŷn â gweithredu ymarferol darpariaeth mewn modd sydd yn cyfarch gofynion a dyletswyddau eraill.

Mae Deddf Tai 1996 yn gosod dyletswydd gyfreithiol ar y Cyngor i roi blaenoriaeth resymol i'r ymgeiswyr mwyaf anghenus ac mae'n diffinio'r rhain. Mae'n rhaid i ni hefyd roi "sylw dyladwy" i ganllawiau Gweinidogion Cymru. Mae un o'r Cyfarwyddyd (3.69) yn caniatáu "sustaining Welsh speaking communities by giving priority to those in housing need with a local connection to the area." Dyna yn union beth rydym yn ei wneud ac mae'r pwyslais yr ydym yn ei roi ar gysylltiad lleol yn un o'r rhai mwyaf sydd i'w gweld yng Nghymru ac yn mynd mor bell â beth y gellir ei gynnwys.

Mae'r Polisi Gosod yn rhoi'r rhai sy'n gwneud cais am dŷ cymdeithasol mewn bandiau ac wedyn o fewn bob band mae blaenoriaeth yn cael ei roi i'r ymgeiswyr (neu aelodau'r teulu) sydd wedi byw am bum mlynedd neu fwy yn ardal Cyngor Cymuned yr eiddo dan sylw. Golyga hyn bod ymgeisydd sydd â'r un raddfa o angen tai ond hefyd gyda chysylltiad cymunedol yn uwch mewn blaenoriaeth nag ymgeisydd sydd heb y cysylltiad cymunedol. Petai unrhyw flaenoriaeth yn cael ei roi i allu'r ymgeisydd i siarad Cymraeg, byddai'n gorfod cael ei roi ar ôl y blaenoriaethau hyn, sef lefel yr angen, cysylltiad â Gwynedd a chysylltiad cymunedol. Oherwydd hynny, mae'n annhebygol o wneud llawer o wahaniaeth.

Mae canran y siaradwyr Cymraeg sy'n byw ar stadau tai cymdeithasol yn uchel. Yn ddiweddar, rydym wedi gofyn i'r cymdeithasau tai wneud arolygon iaith yn eu datblygiadau tai cymdeithasol newydd. Gwelwyd bod 90% o'r preswylwyr hyn yn medru'r Gymraeg, mewn wardiau lle mae canran cyfartalog y siaradwyr yn 76%, sef 14% yn uwch. Mae tai cymdeithasol yn helpu i gryfhau'r iaith trwy ddarparu cartrefi fforddiadwy i bobl leol, y mae canran uchel ohonynt yn medru'r Gymraeg, a'u helpu i aros yn eu cynefin.

Ar ben hyn i gyd, mae nifer o resymau da dros beidio â newid ein polisi presennol. Mae gennym ni fel Cyngor ddyletswydd i wasanaethu pawb yng Ngwynedd, y lleiafrif di-Gymraeg yn ogystal â'r mwyafrif Cymraeg. Buasai ffafrio siaradwyr Cymraeg yn peryglu dieithrio trigolion sydd wedi byw ar hyd eu hoes yng Ngwynedd ond sydd ddim yn siarad Cymraeg, a thrwy hynny greu 'ail ddosbarth' o drigolion yn seiliedig ar iaith yn unig.

Rydym wedi ymgynghori â'n partneriaid y cymdeithasau tai, y sefydliadau sy'n adeiladu a rheoli'r tai. Ac mae'r ateb yn glir: mae pob un yn cefnogi'r polisi fel y mae, polisi sy'n blaenoriaethu pobl Gwynedd ac yn gwrthwynebu'r egwyddor o wahaniaethu ar sail yr iaith y mae'r bobl yn ei siarad. Mae yna berygl y byddai rhai ohonynt yn gwrthod gweithredu mwyach yng Ngwynedd petaem yn gwneud hynny.

Mae angen i'r Cyngor weithredu'r polisi yn deg a chyson a nododd y cyngor cyfreithiol a gawsom y byddai ymarferoldeb ei gyflwyno yn hynod o gymhleth. Yn sicr byddai'n creu anawsterau o ran sut i ddiffinio ac asesu'n wrthrychol gallu iaith yr ymgeiswyr a'u teuluoedd a'i adolygu hyn bob blwyddyn fel sy'n ofynnol.

Dyna'r rhesymau pam rwy'n credu bod y Polisi Gosod Cyffredin yn addas i'w bwrpas ac nid oes angen ei newid ar hyn o bryd. Wedi dweud hynny, mae Bil Digartrefedd a Dyrannu Tai Cymdeithasol (Cymru) yn gwneud ei ffordd trwy'r Senedd ar hyn o bryd. Os daw yn ddeddf, bydd Llywodraeth Cymru yn cyhoeddi canllawiau newydd a byddwn yn sicr yn adolygu ein polisi gosod bryd hynny.

Cwestiwn atodol Y Cynghorydd Gruffydd Williams

O ystyried fy mhrofiad i yn Nefyn a phentrefi cyfagos, a siarad gyda fy nghyd-aelodau yn Nwyfor, mae niferoedd sy'n siarad Cymraeg mewn tai cymdeithasol newydd a hen wedi dirywio yn ofnadwy, gan fod trosiant cyson a helaeth mewn tenantiaeth tai cymdeithasol ac am nad oes ystyriaeth gosod i'r Gymraeg na galw lleol digonol. Onid nad yw'n amlwg bod agen i ni beidio bod mor annoeth ac ymwrthod i'r grym sydd ganddom ni yn ôl y Comisiynydd Iaith i roi'r Gymraeg fel ystyriaeth polisi gosod yn yr ardaloedd hynny.

Ateb – Aelod Cabinet Tai ac Eiddo, Y Cynghorydd Paul Rowlinson

Rwyf wedi rhoi ateb helaeth a chyfro'r pwyntiau. Byddai unrhyw newid o'r fath yn gorfod bod gyda'r ystyriaethau o'r Ddeddf Tai 1996, ac mae problemau ymarferol a mater o egwyddor hefyd a dyna pam na fydd diwygiad ar hyn o bryd.

4. Cwestiwn Y Cynghorydd Huw Llwyd Rowlands

Ydy Cyngor Gwynedd o'r farn fod diwylliant Ffordd Gwynedd, sef i ddarparu'r gwasanaeth gorau posibl i drigolion Gwynedd, yn gweithredu'n effeithlon a llwyddiannus ym mhob rhan o'r Cyngor? Mae fy mhrofiadau i yn awgrymu nad ydyw.

Ateb – Aelod Cabinet Gwasanaethau Corfforaethol, Y Cynghorydd Llio Elenid Owen

Mae'r adroddiad blynyddol a gyflwynwyd i gyfarfod o'r Cabinet ar 8 Gorffennaf, 2025 yn dangos bod Cyngor Gwynedd yn cydnabod bod diwylliant Ffordd Gwynedd a'r "ffordd o weithio" yn symud i'r cyfeiriad cywir, gyda nifer o enghreifftiau lle mae adrannau'n cymryd camau rhagweithiol i hyrwyddo amcanion y cynllun.

Fodd bynnag, mae'r adroddiad hefyd yn onest am y ffaith bod y cynnydd a'r ymdrechion i wreiddio'r diwylliant yn parhau'n gymysg, ac mae amrywiaethau i'w gweld rhwng adrannau unigol ac ar draws y Cyngor fel sefydliad cyfan.

Mae'r adroddiad yn pwysleisio bod rôl technoleg, hyfforddiant, a gwerthuso parhaus yn allweddol i lwyddiant y diwylliant hwn, ond bod rhai meysydd lle nad yw'r arferion gorau wedi gwreiddio'n llawn eto. Er enghraifft, mae angen ymestyn hyfforddiant sylfaenol ar y "ffordd o weithio", gwreiddio'r arfer o werthuso parhaus, a hyrwyddo perchnogaeth o berfformiad ymysg holl staff y Cyngor.

Mae cynllun penodol o fewn y rhaglen waith o ran gofal cwsmer a bu i'r Cabinet gymeradwyo Cynllun Gofal Cwsmer newydd hefyd yn ei gyfarfod ar 8 Gorffennaf, 2025. Bydd rhaglen waith y Cynllun hwn yn rhoi pwyslais penodol ar ymateb i ymholiadau a gohebiaeth gan drigolion ac aelodau gyda'r nod o weld gwelliant ym mherfformiad y Cyngor.

Pe byddai unrhyw un yn derbyn gwasanaeth israddol anogir hwy i ddwyn ein sylw drwy'r prosesau perthnasol fel ein bod yn gallu adnabod ble yn union mae'r gwendidau hynny a rhoi sylw iddynt.

Cwestiwn Atodol y Cynghorydd Huw Llwyd Rowlands

O gofio bod diwylliant ffordd Gwynedd wedi bod ar waith ers dros 10 mlynedd, ydych chi yn hyderus bod Cyngor Gwynedd yn blaenoriaethu'r mater yma yn ddigonol, er mwyn sicrhau gwelliant a newid amlwg yn niwylliant y Cyngor o fewn cyfnod penodol e.e. 12 mis?

Ateb yr Aelod Cabinet Gwasanaethau Corfforaethol, Y Cynghorydd Llio Elenid Owen

Egwyddorion Ffordd Gwynedd ydi rhoi pobl Gwynedd yn ganolog i bob dim, gwrandao ar eu hanghenion, a sefydlu'r ffordd orau posib o ymateb a sicrhau fod hyn yn digwydd yn dda ac yn amserol. Mae ymrwymo'r diwylliant yma i'r Cyngor yn flaenoriaeth i mi ac i'r Cabinet, ac yn ddiflino yn eu hymrwymiad. Mae newid diwylliant yn cymryd amser a dros y 10 mlynedd diwethaf dwi'n grediniol fod y trwch helaeth staff y Cyngor yn prynu i mewn i'r diwylliant.

Mae'n anffodus fod y 10 mlynedd wedi bod yn 10 mlynedd o doriadau ariannol, a bod hyn wedi cael effaith ar y cynnydd. Ond methu cuddio tu ôl i doriadau ariannol yn unig, a does dim dadl fod rhai agweddau o'r diwylliant yn parhau angen eu gwella, ac mae ymateb i ymholiadau aelodau yn un o'r rheini. Dwi'n ymwybodol fod y Prif Weithredwr ac Aelodau'r Tîm Rheoli o'r un farn a bod cynlluniau eisoes ar waith i wella'r agwedd honno'n benodol, a bod cynlluniau i aelodau fod yn craffu a chynorthwyo gyda'r gwaith a'u bod mewn cyswllt a chi yn barod i gychwyn y sgwrs honno.

5. Cwestiwn Y Cynghorydd Linda Morgan

O ystyried penderfyniad Bwrdd Diogelu Gogledd Cymru i ohirio cyhoeddi adroddiad yr Adolygiad Ymarfer Plant (CPR) yr wythnos diwethaf, a all yr Arweinydd ein diweddarau am y sefyllfa bresennol o ran y CPR, os gwelwch yn dda.

Ateb – Yr Arweinydd, Cynghorydd Nia Jeffreys

Diolch i'r Cynghorydd am ei chwestiwn amserol ac am roi'r cyfle i mi gael rhannu'r wybodaeth sydd ar gael gyda'r Cyngor.

Roedd hi'n siom i mi nad oedd hi'n bosib i'r Bwrdd Diogelu Rhanbarthol fynd yn eu blaen i gyhoeddi'r adroddiad ar 24 Medi, fel yr oeddem wedi ei obeithio a'i ddisgwyl. Roedd y siom a'r boen wrth gwrs yn fwy i'r dioddefwyr a'r goroeswyr. Alla i ddim dychmygu pa mor heriol fyddai y disgwyl am y cyhoeddi wedi bod i'r dioddefwyr a'r goroeswyr ac mae'n wirioneddol ddrwg gen i fod yr oedi yma wedi ymestyn y boen a'r pryder iddyn nhw.

Rydym wedi cysylltu'n ffurfiol gyda'r Bwrdd Diogelu i ofyn am esboniad ond yn anffodus hyd yma does gennym ddim gwybodaeth am y rhesymau am yr oedi. Mi alla i roi sicrwydd i'r Cyngor nad oedd gan Gyngor Gwynedd unrhyw ran i'w chwarae yn y penderfyniad ac rydym yn awyddus i weld yr adroddiad yn cael ei gyhoeddi cyn gynted â phosib.

Rydw i'n rhagweld y bydd yr adroddiad yn tynnu sylw at fethiannau i atal y pedoffeil, Neil Foden, a bod nifer o'r rhain yn gyfrifoldeb ar y Cyngor hwn. Mae'n loes calon i mi feddwl bod ein systemau diogelu ni ar y pryd wedi methu diogelu ac amddiffyn plant a ddylai fod wedi bod yn ddiogel yn eu hysgol.

Bydd derbyn yr adroddiad yn rhoi cyfle i ni ddeall yn iawn beth ddigwyddodd; pa wersi sydd i'w dysgu a pha systemau sydd angen eu cryfhau er mwyn sicrhau bod ein plant mor ddiogel ag sydd bosibl yng Ngwynedd a gweddill Cymru. Bydd yn rhoi'r cyfle i ni gydnabod ein ffaeledau ac i ymddiheuro eto i'r dioddefwyr, i'r niferoedd mawr o bobl eraill sydd wedi eu heffeithio gan hyn, ac i bobl Gwynedd am eu gadael i lawr.

Yn dilyn mabwysiadu'r Cynllun Ymateb dechrau'r flwyddyn sefydlwyd Bwrdd Rhaglen Cynllun Ymateb er mwyn monitro a mesur cynnydd y Cynllun a gwireddu argymhellion. Bellach mae saith prif amcan ar gyfer y Cynllun hwn sef 'Cydnabod', 'Ymddiheuro', 'Cefnogi', 'Sefydlu', 'Dysgu', 'Gwella' ac 'Atebolrwydd'.

Mae'r Bwrdd Cynllun Ymateb yn cael ei gadeirio gan yr Athro Sally Holland gyda chynrychiolwyr o nifer o asiantaethau allanol sy'n gweithredu fel sylwedyddion er mwyn sicrhau her annibynnol i waith y Bwrdd. Mae pedwar Aelod Cabinet yn eistedd ar y Bwrdd yn ogystal â swyddogion y Cyngor a chynrychiolaeth o Ysgol Friars a'r sector Uwchradd yng Ngwynedd.

Rhaid i mi bwysleisio nad mabwysiadu'r Cynllun Ymateb a'r Bwrdd Rhaglen Cynllun Ymateb oedd cychwyn y gwaith. Roedd nifer o bethau wedi digwydd cyn hynny ac mae llawer mwy i'w wneud.

Adroddodd yr Athro Sally Holland yn ei hadroddiad chwarterol i'r Cabinet ym mis Gorffennaf bod cynnydd cadarnhaol yn cael ei wneud ar draws y ffrydiau gwaith. Wedi dweud hynny mae llawer mwy i'w wneud a rhagwelir nifer o argymhellion pellach yn dilyn cyhoeddi'r Adolygiad Ymarfer Plant (CPR) - byddwn yn eu derbyn i gyd ac yn eu rhoi ar waith yn syth. Ni fyddwn yn cuddio o'n cyfrifoldeb; rhaid sicrhau y bydd popeth yn cael ei wneud er mwyn diogelu plant Gwynedd.

Mae fy meddwl i yn parhau gyda'r dioddefwyr, eu teuluoedd a'r gymuned gyfan sydd wedi aros yn hir i weld yr adroddiad holl bwysig yma.

6. Cwestiwn Y Cynghorydd Louise Hughes

Yn dilyn y cyhoeddiad yr wythnos ddiwethaf na fyddai'r adroddiad ar ymddygiad ffiadd, rheibus Foden yn cael ei ryddhau eto, mae'n codi cwestiwn ynghylch pa mor effeithiol yw gweithdrefnau canu'r gloch y Cyngor hwn. Rydym i gyd dan gwmwl yn sgil y sefyllfa ofnadwy hon. Mae rhieni sy'n anfon eu plant i'n hysgolion yn ymddiried yng Nghyngor Gwynedd i wneud yn siŵr eu bod yn ddiogel. Mae dal canfyddiadau'r adroddiad yn ôl yn atal hawliau'r dioddefwyr, eu rhieni a'r bobl gyffredin sydd, yn gwbl ddealladwy, yn ddig am sut y caniatwyd i hyn ddigwydd dros gyfnod mor hir o amser.

Pam na chafodd y pryderon a godwyd yn y gorffennol eu dilyn i fyny a'u hymchwilio o dan Ddeddf Addysg 2002 ar gyfer Diogelu Plant mewn Addysg - pa sicrwydd y gall Cyngor Gwynedd ei roi yr ymdrinnir o ddifri â phryderon diogelu yn y dyfodol, a'u

gweithredu'n gadarn?

Ateb – Yr Aelod Cabinet Addysg, Cynghorydd Dewi Jones

Diolch i chi am godi'r mater difrifol hwn. Yn gyntaf oll, hoffwn ymddiheuro'n ddiffuant i bawb sydd wedi dioddef yn sgil gweithredoedd erchyll y pedoffeil, Neil Foden, a phwysleisio bod diogelwch a lles pob plentyn yng Ngwynedd yn brif flaenoriaeth i ni bob amser.

Rydych yn gofyn yn benodol pam na chafodd pryderon a godwyd yn y gorffennol eu dilyn i fyny o dan Ddeddf Addysg 2002. Comisiynwyd ymchwiliad annibynnol gan Fwrdd Diogelu Rhanbarthol Gogledd Cymru i archwilio nid yn unig pam nad oedd prosesau diogelu ddylai fod wedi amddiffyn plant heb weithio fel y dylent ond hefyd y diwylliant a'r trefniadau a ganiataodd i ymddygiad o'r fath barhau heb ei herio. Fel sawl un, rydw i hefyd yn siomedig gyda phenderfyniad y Bwrdd Diogelu Rhanbarthol i oedi cyn cyhoeddi'r adroddiad. Yn ôl y Bwrdd, mae angen iddynt ystyried eu "rhwymedigaethau cyfreithiol". Rydw i'n siŵr bod hwn wedi bod yn brofiad ofnadwy i'r plant a ddioddefodd dan law'r troseddwr. Dydw i heb dderbyn unrhyw wybodaeth bellach ers cael gwybod hyn ddiwedd y dydd ddydd Mawrth diwethaf.

O ran sicrhau hyder yn y dyfodol:

- Mae staff ysgolion Gwynedd yn cael hyfforddiant rheolaidd ar ddiogelu, gyda llwybrau clir i rannu pryderon yn rhan allweddol ohono. Mae'r Adran Addysg wedi sefydlu Tîm Diogelu a Llesiant newydd sydd wedi ychwanegu at ein gallu i ymateb yn amserol i bryderon diogelu.
- Mae gan yr Adran Addysg drefniadau newydd i gofnodi ac olrhain achosion sydd y cael eu dwyn i'w sylw. Mae ein polisi Canu'r Gloch wedi'i ddiweddarau a'r gweithdrefnau wedi'u cryfhau fel bod staff, rhieni a disgyblion eu hunain yn gallu codi pryderon yn gyfrinachol.
- Mae llywodraethwyr a phenaethiaid yn atebol drwy archwiliadau diogelu blynyddol; yr arferiad cenedlaethol yw bob tair blynedd. Mae'r ymweliadau yma yn cynnwys: gwirio polisiâu diogelu, gwirio dyddiadau a lefelau hyfforddiant, gwirio trefniadau ymarferol diogelu, holi'r person dynodedig diogelu, aelodau o staff a disgyblion am lefel hyder a gwybodaeth yn ymwneud â diogelu, gwirio cynnwys Awdit Blynyddol Trefniadau Diogelu'r ysgol a chynnig cefnogaeth ac arweiniad cyffredinol.

Fel Aelod Cabinet Addysg, ac aelod o'r Bwrdd Ymateb, fy rôl i ydi sicrhau fod Cyngor Gwynedd yn gweithredu'n briodol, ac yn ymateb yn gadarnhaol i unrhyw argymhellion sy'n cael eu gwneud yn ystod y broses hon, a bod gwersi yn cael eu dysgu fel bod trefniadau diogelu yn cael eu cryfhau. Cadeirir y Bwrdd Cynllun Ymateb gan yr Athro Sally Holland, a chynrychiolwyr o wahanol asiantaethau allanol sy'n gweithredu fel sylwedyddion. Yn ogystal, mae pedwar Aelod Cabinet, swyddogion y Cyngor, a chynrychiolwyr o Ysgol Friars a'r sector uwchradd yng Ngwynedd yn cymryd rhan yn y Bwrdd. Mewn adroddiad ym mis Gorffennaf dywedodd yr Athro Holland bod cynnydd cadarnhaol wedi'i wneud hyd yma gyda 32 o'r 63 tasg gwaith wedi'u cwblhau gydag awydd y Cyngor i gyflawni'r gweddill yn glir.

Hoffwn sicrhau rhieni a gofalcwyr bod unrhyw bryderon diogelu a godir heddiw yn cael eu trin gyda'r difrifoldeb mwyaf, eu hymchwilio'n brydlon, a gweithredu cadarn yn dilyn hynny. Ni fyddwn yn goddef dim llai.

Rhaid i wersi'r gorffennol lunio diwylliant y presennol. Dim ond drwy wynebu'r gwersi hynny yn onest, a thrwy gryfhau ein systemau yn ddi-ildio, y gallwn anrhydeddu'r ymddiriedaeth y mae teuluoedd yn ei roi ynom bob dydd.

Cwestiwn Atodol – Y Cynghorydd Louise Hughes

Diolch am eich ymateb, er rydym yn anwybyddu'r ffaith fod Foden yn fwli, bod bwlio yn y gweithle yn annerbyniol, ac mi ddylai hyn fod wedi'i fflagio yn gynharach. Felly mae'r tawelwch llwyr am y mater hwn yn golygu nad ydym ni fel Aelodau Etholedig wedi derbyn unrhyw eglurhad ar fethiannau rhienioli gweithdrefnol, ac mae'n codi nifer o gwestiynau pellach. Pa mor aml wnaeth corff llywodraethu Ysgol Friars gyfarfod? A beth oedd mewnbyn y llywodraethwr diogelu plant. Mae nifer o bobl wedi gofyn i mi a fydd Foden yn derbyn ei bensiwn?

Yr Ateb – Aelod Cabinet dros Addysg Y Cynghorydd Dewi Jones

Fel nodwyd yn yr ateb gwreiddiol, mae diwylliant yn rhywbeth mae'r Ymchwiliad Annibynnol yn edrych i mewn iddo, dwi'n cytuno efo chi fod bwlio yn y gweithle yn annerbyniol ac yn rhywbeth mae Cyngor Gwynedd ym mhob adran yn trio cael gwared ohono. Ond yn amlwg mi roedd Foden yn dangos tueddiadau bwlio ac mi roedd y Barnwr yn y Llys wedi cyfeirio ato fel bwli.

Mae 'na awgrymiadau yn eich araith yn awgrymu fod Gwynedd mewn rhyw ffordd yn ceisio tawelu pobl, ond dydi hyn ddim yn wir. Nid penderfyniad Cyngor Gwynedd oedd peidio cyhoeddi'r adroddiad wythnos ddiwethaf, penderfyniad y bwrdd diogelu rhanbarthol. Nid ni sydd yn ymchwilio i mewn i fethiannau'r Cyngor, ond y Bwrdd Diogelu Rhanbarthol sydd ar wahân. Felly gobeithio beth fydd hwn yn rhoi wrth symud ymlaen ydi hyder i bobl fod yr ymchwiliadau wedi eu gwneud yn annibynnol, yn drylwyr ac yn cryfhau ein systemau ni. Dwi'n hynod falch o allu deud ein bod yn croesawu unrhyw argymhellion ac yn barod yn gweithredu nifer o'r argymhellion, wedi dysgu gwersi ac yn parhau i ddysgu gwersi. Mae gan bawb yn yr ystafell yma gyfrifoldeb dros hyn. Oes mae gennym ni Gabinet sydd yn arwain y Cyngor ond mi rydan ni i gyd yn ein rolau fel Llywodraethwyr, fel aelodau'r Pwyllgorau Craffu i sicrhau fod gwersi yn cael eu dysgu, a bod ein systemau ni yn cael ei gryfhau. Oherwydd mi rydym ni yn gweld beth sydd yn mynd o'i le pan nad yw systemau yn ddigon cryf. Allai ddim deud na wnaiff hyn ddim digwydd eto, ond mi allwn ni wneud ein gorau i sicrhau fod gennym ni'r trefniadau gorau posib.

Dyma pam fy mod yn aelod o'r Cyngor hwn, a dyma pam dwi'n ymddiddori mewn addysg, oherwydd mae dyfodol ein plant ni sydd ar y lein. Mi fyddai'n gwneud pob peth o fewn fy ngallu i sicrhau hyn yn digwydd. Dwi'n siarad yn angerddol am hyn oherwydd dwi wedi teimlo i'r byw, a dwi ddim yn gwybod sut mae rhieni, teuluoedd y plant sydd wedi eu cam-drin yn teimlo, a'r plant eu hunain.

Mae'r sylwadau am y pensiwn, nid Cyngor Gwynedd sydd yn gweithredu pensiwn y Prifathro, mae hwn yn fater i Lywodraeth Prydain. Dwi ar ddeall fod yr Aelod Seneddol Lleol wedi codi hyn gyda'r Gweinidog yn San Steffan.

7. Cwestiwn Y Cynghorydd Richard Glyn Roberts

O ystyried:

1. Bod yr aelod cabinet dros gyllid, yn gynharach eleni, wedi datgan bod yr Adran Gyllid yn gweithio ar bolisi ar ddefnyddio pwerau disgresiwn i leihau atebolrwydd y dreth gyngor mewn perthynas â'r premiwm (yn achos eiddo a ddefnyddir ar gyfer llety hunan darpar nad yw'n destun amod cynllunio sy'n cyfyngu ar ei ddefnyddio i bwrpas annedd cyffredin) a bod cydnabyddiaeth felly fod yna fusnesau llety hunan darpar yng Ngwynedd a fyddai'n teilyngu ystyriaeth dan bolisi o'r fath;
2. Bod yr awdurdod yn dal i weithredu heb bolisi eithrio, a hynny'n groes i ganllawiau Llywodraeth Cymru; a
3. Bod yr oedi ynglŷn â chyflwyno polisi eithrio i'w briodoli, meddir, i gonsyrn ynghylch creu *loopholes* a bod awgrym yn ymhlyg yn hynny bod dal i godi premiwm ar eiddo sy'n teilyngu cael ei eithrio rywsut yn well na'r *posibilrwydd* y gallai rhai manteisio ar bolisi eithrio i osgoi talu;

Sut mae'r Adran Gyllid, yn absenoldeb polisi, yn ymdrin â phob achos yn ôl ei rinwedd ei hun (yn unol â chanllawiau Llywodraeth Cymru) ac yn ymgynghraedd at weithredu'n deg ac yn gyson a chyda'r mesur dyladwy o gymesurolddeb rhag i'r Awdurdod orfod wynebu her gyfreithiol yn y mater hwn yn y man.

Ateb – Aelod Cabinet Cyllid, Cyngorydd Huw Wyn Jones

Diolch am y cwestiwn

Yn gyntaf dwi'n credu fod angen cywiro cam syniad. Does dim canllawiau gan Lywodraeth Cymru yn mynnu fod gan y Cyngor bolisi eithrio - yr hyn mae'n ei ddweud yw bod anogaeth i ystyried os oes lle i gynghorau ddefnyddio *defnyddio eu pwerau disgresiwn i deilwra penderfyniad neu i leihau atebolrwydd y dreth gyngor*. Mae'r ddeddfwriaeth ei hun yn gosod allan eithriadau statudol a does dim rhaid i unrhyw Gyngor gael polisi eithrio ychwanegol.

Wedi dweud hyn mae trafodaethau wedi cychwyn dros yr haf i drafod os oes angen creu polisi eithriadau Premiwm Treth Cyngor i Gyngor Gwynedd, ac o dan pa amgylchiadau bydda eithrio yn addas. Mae nifer o ystyriaethau cymhleth a thechnegol i'w trafod, ac rydym hefyd angen deall yn llawn be fyddai effaith unrhyw bolisi er sicrhau na fyddwn yn creu canlyniadau nad ydym yn eu dymuno.

Y gwir annhegwch fan hyn ydi bod ein pobol ifanc yn methu cael to uwch eu pennau mewn rhannau helaeth o'r Sir. Nid yw'n glir o'r cwestiwn pa eiddo sydd yn "teilyngu" eithriad, ac ar ba sail.

Cwestiwn Atodol Y Cyngorydd Richard Glyn Roberts

O ystyried

1. Bod yr Aelod Cabinet dros Gyllid yn dal nad ydi canllawiau Llywodraeth Cymru yn mynnu fod gan Awdurdodau Lleol bolisi eithrio yn y mater hwn,
2. Bod canllawiau Llywodraeth Cymru ar dreth cyngor ar dai gwag ac ail gartrefi fersiwn Mawrth 2023 yn dweud yn blaen "er mwyn sicrhau tegwch a thryloywder dylai fod gan bob Awdurdod Lleol bolisi" gan nodi amgylchiadau posib lle gellid ystyried eithrio eiddo rhag y premiwm
3. Fod yna Gymry lleol sydd yn gosod ymwelwyr, yn cael slap o £15,000 o fil Treth Cyngor o unlle heb fod trefn amlwg i feithrin eithriad

Dylai'r sawl sy'n gwneud penderfyniadau ar y mater fod yn fwy cyfarwydd â union eiriad y

canllawiau, mi allaf anfon copi i chi?

Ateb – Aelod Cabinet Cyllid, Y Cynghorydd Huw Wyn Jones

Mae'r defnydd o'r "rhaid" sydd ar dudalen 18 o'r canllawiau, ac yr hyn y byddwn yn nodi ydi mai dehongliad y Cyngor, o ddechrau'r paragraff mai mater dewisol yw i Awdurdodau i ddefnyddio pwerau yn 13A i ostwng y dreth, neu osod polisi eithrio. Dydw i ddim yn gyfreithiwr ac felly yn dilyn y cyngor dwi yn ei gael ar y mater yma. Mae trafodaethau dros yr haf wedi bod er mwyn adnabod ffordd i gael polisi dewisiol sydd yn sicrhau tegwch a thryloywder a pheidio ein gadael yn agored i gyhoeddiadau o wahaniaethu nac ein gadael mewn sefyllfa ble gorfod rhoi eithriad i bob eiddo gwag ac ail gartref yn y sir. Mi fyddwn ni yn cyflwyno polisi adran 13a dros y misoedd nesaf, ond bydd hwn yn ehangach na materion premiwm yn unig.

8. Cwestiwn Y Cynghorydd Beca Brown

Roedd hi'n Ddiwrnod Rhyngwladol Heddwch ar Fedi'r 21ain – diwrnod sy'n rhoi'r cyfle i bobl y byd ymrwymo i greu byd heddychlon ac i fyfyrio ar sut y gallem i gyd gyfrannu tuag at greu diwylliant o heddwch.

Gyda hynny mewn golwg, nodaf fod gwaith profi a datblygu drôns wedi bod yn digwydd ar faes awyr Llanbedr yng Ngwynedd ers dros ddegawd, a hynny i bwrpasau amrywiol. O ystyried effeithiau erchyll drôns ar sifiliaid mewn rhyfeloedd, ac o gofio'n bod yn byw mewn byd sy'n teimlo'n gynyddol ansefydlog, a allem fod yn sicr nad yw'r drôns sy'n cael eu datblygu yn Llanbedr yn cael eu defnyddio i bwrpasau milwrol?

Ateb – Aelod Cabinet dros Economi, Cynghorydd Medwyn Hughes

Mae Cyngor Gwynedd wedi bod yn gweithio gyda lesddalwyr Canolfan Awyrofod Eryri ers i'r Safle ddod yn rhan o Ardal Fenter Eryri yn 2011. Mae'r Ganolfan yn cynnig gofod datblygu a phrofi i gwmnïau gwahanol yn y maes cerbydau di-beilot, lloerennau a thechnoleg gofod ehangach. Mae'r Cyngor wedi eu cynorthwyo gyda phrosiectau allasai arwain at ddiogelu a chreu cyfleoedd gwaith newydd yn Llanbedr. Maent yn ddiweddar wedi derbyn grant o £820,000 gan Asiantaeth Gofod y DG i ymestyn eu cyfleusterau ymchwil a phrofi. Nid ydi Cyngor Gwynedd yn cynorthwyo gydag unrhyw brosiect na gweithgaredd ar y safle ar hyn o bryd.

Mae'r Cyngor wedi cysylltu gyda Chwmni Snowdonia Aerospace LLP, lesddalwyr y Safle, er mwyn derbyn sicrwydd nad ydi eu cwsmeriaid yn datblygu dronau at bwrpasau milwrol. Derbyniwyd cadarnhad gan y Cwmni mai cwmnïau masnachol sydd yn gwneud defnydd o'r safle yn unig, ond gan eu bod wedi cytuno i gytundeb peidio-a-datgelu (NDA) gyda'u cwsmeriaid, nid ydynt mewn sefyllfa i fedru darparu manylion gweithrediadau'r cwmnïau hyn. Serch hynny, mae'r Cwmni wedi cadarnhau nad oes ganddynt unrhyw weithrediadau drôn milwrol wedi'u cynllunio gyda'r Weinyddiaeth Amddiffyn ar safle yn Llanbedr.

Cwestiwn Atodol Y Cynghorydd Beca Brown

Diolch, dwi'n nodi o'r ateb nad oes cynlluniau ar y funud i ddatblygu na phrofi dronau ar gyfer pwrpasau militaraidd ond o gofio bod dronau yn hawdd i'w trosglwyddo o un defnydd i'r llall, sut all trigolion Gwynedd fod yn sicr na fydd y dronau sydd yn cael eu datblygu yn Llanbedr byth yn cael eu rhoi at ddefnydd rhyfel?

Ateb yr Aelod Cabinet dros Economi, Y Cynghorydd Medwyn Hughes

Er mai dim hyn yw gweledigaeth y cwmni ar hyn o bryd, nid oes unrhyw gyfyngiadau a fyddai'n atal dronau milwrol rhag gweithredu o'r safle yn y dyfodol. Mae gan y cwmni dystysgrif defnydd cyfreithlon, sydd yn caniatáu gweithrediadau cerbydau di-beilot ar y stad, ond nid yw hyn yn gwahaniaethu technoleg a all gael ei ddefnyddio at bwrpasau masnachol neu filwrol. Nid yw trwyddedau diogelwch na chaniatâd cynllunio yn gwahaniaethu rhwng pa fath o ddrôn gall weithredu ar y safle. A gallwn ddatgan yn glir i'r cwmni fod pryderon gyda chytundebau a chwmnïau a fyddai'n datblygu dronau ar gyfer pwrpas milwrol yn y dyfodol.

7. ADRODDIAD BLYNYDDOL Y PWYLLGOR LLYWODRAETHU AC ARCHWILIO 2024-25

Cyflwynodd Cadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio gan nodi ei fod yn grynoded o'r gwaith sydd wedi ei wneud yn ystod 2024/25. Eglurwyd fod yr adroddiad nid yn unig yn bodloni'r gofynion statudol ond ychwanegu gwerth i drefniadau llywodraethu'r Cyngor, gan sicrhau gwydnwch mewn cyfnodau anodd.

Ategwyd fod yr heriau ariannol yn parhau, a'u bod yn craffu cyllidebau i wneud yn siŵr fod eu bod yn gwneud y defnydd gorau o arian. Diolchwyd i'r staff ac aelodau'r pwyllgor am y cyd-weithio amhrisiadwy. Talwyd teyrnged i'r diweddar Sharron Warnes a'r Cyng Rob Triggs a fu farw dros y misoedd diwethaf.

Diolchwyd i'r Cadeirydd a'r aelodau am eu gwaith, a diolchwyd am y teyrngedau arbennig i'r ddau gyn-aelod.

PENDERFYNWYD

Derbyn yr adroddiad.

8. ADRODDIAD BLYNYDDOL Y CYFARWYDDWR STATUDOL GWASANAETHAU CYMDEITHASOL 2024-25

Cyflwynwyd yr adroddiad gan nodi ei bod wedi bod yn flwyddyn a hanner i Wasanaethau Cymdeithasol yng Ngwynedd gyda'r gweithlu wedi wynebu heriau. Amlygwyd fod dros ddwy flynedd wedi mynd heibio ers arestio Foden, a fod y gwaith wedi bod yn drwm ar bawb gan gynnwys Cyngorwyr.

Eglurwyd fod yr adroddiad hwn yn un statudol er mwyn adrodd ar y gwaith sydd yn cael ei wneud a diolchwyd i'r holl staff am eu gwaith. Pwysleisiwyd fod gwaith yr Adroddiad Adolygiad Plant wedi bod yn heriol dros ben dros y flwyddyn ddiwethaf gyda'r ddwy adran wedi cael ei ysgwyd yn llwyr. Er gwaethaf y pethau ofnadwy rhaid pwysleisio fod gwaith da yn cael ei wneud ac ymfalchïo yn y gweithlu sy'n gweithio mor galed. Mynegwyd fod y dathliad yn cael ei liniaru gan effaith beth sydd wedi digwydd ac mae angen cydnabod hyn.

Amlygwyd 6 egwyddor wreiddiol sy'n sail ddiogelu'r Cyngor sef grymuso, atal, diogelu, cymesuredd, diogelu, gweithio mewn partneriaeth ac atebolrwydd.

Pwysleisiwyd nad oes "ni" a "nhw" pan yn son am ofal cymdeithasol oherwydd gall unrhyw un fod angen y gwasanaeth. Eglurwyd fod cynnydd aruthrol wedi bod yn y galw ac mae hyn yn cael ei amlygu yn y data ac yr amlycaf yw nifer y cyfeiriadau i'r adran blant. Wrth edrych ar ddiogelu nodwyd fod maint y gwaith bron yn 8,000 o gyfeiriadau sydd yn amlygu'r pwysau ychwanegol sydd ar y staff i ymateb i'w galw sydd ei angen. Pwysleisiwyd mai dim ond un dihiryn sydd ei angen i wneud llanast o'r holl system.

Tynnwyd sylw at y cynnydd sydd wedi ei wneud mewn taliadau uniongyrchol, gan nodi y gobeithir y bydd cynnydd eto dros y blynyddoedd i ddod. Drwy'r cynnydd hyn nodwyd y bydd mwy o bobl yn byw yn eu cymuned, ond yr ochor arall y geiniog yw bod pobl yn gyson yn aros am ofal cartref.

Amlygwyd y cynlluniau anhygoel sydd wedi ei chyflawni dros y flwyddyn gyda phrosiectau newydd yn ddiddiwedd. Nodwyd fod y Cyngor wedi derbyn Achrediad Gwynedd Oed Gyfeillgar a'u bod wedi derbyn arian ar gyfer parhau gyda'r gwaith. Mynegwyd fod Academi Gofal Newydd wedi ei lansio, gyda llwyddiant gyda recriwtio a rhai degau wedi manteisio ar yr hyfforddiant. Eglurwyd fod gwaith ymchwil Llechen Lan sydd yn edrych ar ddemograffig Gwynedd gan edrych sut y gall hyn ymateb i heriau i'r dyfodol. Pwysleisiwyd y bydd rhaglen waith yn cael ei drafod yn fuan. Nodwyd fod nifer o bobl gydag anableddau sydd mewn gwaith wedi dyblu sydd yn galluogi pobl i gael cyflog ac urddas a gobeithio y bydd modd parhau i ddyblu. Eglurwyd fod cynnydd wedi ei wneud mewn defnydd o dechnoleg (Technology Enabled Care/TEC). O ganlyniad, nodwyd fod nifer o bethau i ymfalchïo ynddynt.

. Mynegwyd fod problemau yn parhau gyda Diogelu rhag Colli Rhyddid (DoLS) gyda rhestrau aros yn hirfaith. Er hyn, yn dilyn argymhelliad y Pwyllgor Craffu Gofal, nodwyd fod yr adran wedi cyflogi staff newydd a gobeithir y bydd hyn yn arwain at wella'r sefyllfa. Eglurwyd fod cael gofalwyr yn parhau yn heriol gyda 11% o swyddi cartrefi gofal ar hyn yn wag.

Pwysleisiwyd ei fod wedi gobeithio y buasai'r adroddiad Amddiffyn Pant wedi ei gyhoeddi erbyn y cyfarfod hwn ond nid oedd hyn yn bosib. Esboniwyd er hyn fod y gwaith yn parhau ac wedi dechrau mynd i'r afael a'r materion maent yn rhagweld bydd yn yr adroddiad, ond yn amlwg mynegwyd bydd mwy i'w wneud.

Rhoddwyd cyfle i'r aelodau ofyn cwestiynau a chynnig sylwadau.

Diolchwyd am yr adroddiad a'r gwaith sydd yn cael ei wneud yn y maes gofal, ond holwyd pan saff yn gadael y maes gofal neu yn mynd yn wael pa effaith mae hyn yn ei gael at staff. Atebwyd drwy nodi ei fod yn ddibynnol ar y sefyllfa ond ei fod yn gallu bod yn heriol oherwydd prinder gofalwyr ac yn benodol os yw'r achos mewn lleoliad gwledig. Mynegwyd fod Llechen Lan wedi amgylgu fod camau i'w wneud i wella'r sefyllfa er mwyn gwneud gwahaniaeth megis tai gofal ychwanegol.

Gofynnwyd a chytunwyd y bydd Protocol Cwmpo yn cael ei thrafod flwyddyn

nesaf.

Diolchwyd i'r staff am eu gwaith mewn blwyddyn mor anodd, ac am eu hymrwymiad i wasanaethau Gwynedd. Diolchwyd i'r gofalwyr di-dâl am eu gwaith a holwyd os oes angen sylw pellach i'w cefnogi a pa gynlluniau sydd ar gael i ddarparu i'r dyfodol. Pwysleisiwyd fod gofalwyd di-dâl yn hanfodol i'n cymunedau a bod oddeutu 10% o bobl Gwynedd yn ofalwyr di-dâl. Er hyn nodwyd nad yw'r gwasanaeth er o safon uchel yn ddigon da gan nad ydynt yn dod yn agos i weld 10% o'r boblogaeth. Amlygwyd fod nifer yr asesiadau i ofalwyr wedi dyblu, a bod cefnogaeth well i bobl ifanc. Nodwyd fod angen trefniadau wrth gefn mewn lle ar gyfer gofalwyr di-dâl fel bod modd adnabod beth fyddai unigolion ei angen os gofalwr yn mynd i'r ysbyty er enghraifft. Pwysleisiwyd ei fod yn hapus i ddod i'r Pwyllgor Craffu Gofal i gael trafodaeth bellach.

Pwysleisiwyd mai diogelu plant yw gwraidd gwaith y gwasanaethau cymdeithasol a gofynnwyd a yw ein systemau'r gorau y gallant fod. Ymatebwyd drwy nodi ei bod yn amhosib rhoi gwarant fod pob system yn ddi-ffael, ond fod yr adran yn byw mewn system ble mae lle i wella, gwersi i'w dysgu sy'n datblygu yn gyson. Pwysleisiwyd fod newidiadau wedi ei wneud i'r system a bod angen sicrhau fod llais y plentyn yn ganolog i hyn. Amlygwyd fod polisi diogelu newydd wedi ei mabwysiadu ac amlygwyd fod camau bellach mewn lle i groes gyfeirio achosion yn benodol pan fo mwy nac un cyfeiriad yn dod i mewn i weld os oes patrymau neu resymau. Nodwyd balchder mai nifer isel iawn sydd a mwy nac un cyfeiriad a llai fyth yn ymchwiliadau heddlu byw. Eglurwyd fod trefn yn ei le i sicrhau nad yw penderfyniad yn cael ei wneud gan un person, ond ei fod ar y cyd neu yn aml asiantaeth gyda thrafodaeth gyda'r heddlu am bob achos. Pwysleisiwyd pwysigrwydd mynychu'r hyfforddiant i staff ac i Gynghorwyr, gan fod angen ymwybyddiaeth ar y lefel uchaf i bawb.

Holwyd faint o wlâu gwag sydd yng Nghartrefi Preswyl Gwynedd ar hyn o bryd gan ei fod yn effeithio ar unigolion yn gadael yr ysbyty. Gofynnwyd yn ogystal fod yr adroddiad yn nodi nifer o lefydd gwag yng Nghartrefi'r Sir, a holwyd os oedd hyn oherwydd prinder mewn staff. O ganlyniad i hyn mae unigolion yn aros yn yr ysbyty ac yn cadw gwely yn llawn. Mynegwyd fod rhestr aros hir am ofal cartref, a bod cyhoeddiad gan Ddyfed Edwards wedi amlygu fod £30m o arian ychwanegol ar gyfer awdurdodau lleol er mwyn darparu gofal cartref - a yw Cyngor Gwynedd wedi ei dderbyn, gan fod angen gwneud beth y gallwn i gefnogi'r Bwrdd Iechyd i leihau amser aros yn yr Uned Gwasanaeth Brys. Atebwyd y cwestiynau drwy nodi fod cartrefi gofal oddeutu 84% llawn - a bod yr adran yn anelu am oddeutu 90% i fod yn hyfyw. Eglurwyd fod rhesymau dros y nifer yn isel - fel gwaith yn cael ei wneud ac felly yn gorfod cau rhai ystafelloedd am gyfnod o amser. Amlygwyd fod 11% o swyddi mewn cartrefi gofal yn wag ar hyn o bryd, ac felly ydi ei bod yn anodd darparu'r gofal sydd angen ei wneud. O ganlyniad i hyn nodwyd fod effaith ar Ysbytai oherwydd bod gweithredu'r llwybrau gofal yn gallu bod yn herio, ond y bydd yr arian ychwanegol yn cynorthwyo gyda'r gwaith. Mynegwyd fod angen defnyddio gofal cartref a thaliadau uniongyrchol er mwyn lleihau yr angen i fynd i'r ysbyty i sicrhau fod Gwynedd yn sir oed gyfeillgar ble mae modd i bobl barhau i fyw yn eu cartrefi mor hir â phosib.

Gofynnwyd o ystyried fod systemau diogelu wedi methu dros y blynyddoedd a chynnydd wedi bod mewn trais tuag at ferched, gofynnwyd a oes angen rolau

megis Swyddog Eiriolaeth Trais gan Bartner Agos (IPVA) neu Swyddog Eiriolaeth Trais i Bobl Ifanc o fewn y Cyngor. Atebwyd drwy nodi fod y swyddi yma i'w gweld gan yr Heddlu, a bod y Cyngor yn dueddol o brynu gwasanaethau'r math yma i mewn i sicrhau safon uchel, ond yn sicr mae'n awgrym i'w ystyried.

Amlygwyd pryder sy'n codi'n flynyddol am y diffyg cartrefi nyrsio yn ardal Dwyfor, ac yr angen i fynd ar ôl y Llywodraeth i gael dechrau'r gwaith yn y lleoliad ym Mhenrhos. Amlygwyd pryder am DoLs a gofynnwyd a oes modd cael hyfforddiant i Gynghorwyr unwaith eto. Ymatebwyd gan nodi ei fod yn cytuno 100% nad yw'r prinder gwlâu nyrsio yn ddigon da. Eglurwyd mai'r ateb amlwg yw Penrhos a'i fod yn hyderus y bydd yn digwydd ond ei fod am gymryd 3 blynedd i'w ddatblygu yn dilyn cael cadarnhad gan y Llywodraeth. Felly er bod cynllun yno nid yw'n mynd i gael ei sortio dros nos. O ran DoLs, mynegwyd ei fod yn sefyllfa heriol ond fod hyn yn wir yn genedlaethol. Eglurwyd gan fod angen asesiad blynyddol, mae hyn ac unigolion angen asesiadau yn arwain at broblemau adnoddau.

Mynegwyd o ran yr Adolygiad Amddiffyn Pant nodwyd yr angen i ofyn am Adolygiad Cyhoeddus gan ei bod yn teimlo nad oes gan yr adroddiad fel ac y mai ddigon o ddannedd. Ymatebwyd drwy nodi fod yr adroddiad yn un trwyadl ac gyda nifer uchel o'r unigolion wedi bod yn rhan ohono. Mynegwyd na fydd yn ddarlleniad pleserus a'i fod yn go heriol, a bod hyn yn amlygu pa mor drwyadl maent wedi bod, ond fod angen edrych arno ac wedyn gwneud penderfyniad yn dilyn hyn.

Nodwyd balchder fod gwaith yn cael ei wneud i edrych ar recriwtio a chadw staff, yn benodol gan fod gwaith gofal yn gallu bod yn anodd a heriol ar gyflog mor isel. Gyda thaliadau uniongyrchol, amlygwyd nad oes llawer o bobl yn ei ddeall ac efallai fod angen dangos yn well sut mae'n gweithio. Amlygwyd gwmp ym y niferoedd sydd yn derbyn gofal Teleofal - a holwyd os oedd hyn oherwydd newid i systemau digidol. Atebwyd gan nodi fod lleihad wedi bod oherwydd effaith digideiddio gan eu bod yn canfod nad oedd unigolion yn gwneud defnydd ohono. Adroddwyd fod cynnydd wedi bod ers mis Ebrill.

Holwyd am gynlluniau ar gyfer Cartref Fron Deg yng Nghaernarfon, gan fod cynlluniau flynyddoedd yn ôl i'r ddymchwil ac adeiladau cartrefi gofal ychwanegol yno, a gofynnwyd a oedd diweddariad. Nodwyd fod y cynllun hwn yn un sydd yn dal i gael ei drafod ond fod y gwaith yn cymryd amser ac nad oedd derbyn grantiau yn hawdd. Mynegwyd ei fod yn hapus i ddod yn ôl at y Cynghorydd gyda gwybodaeth bellach.

PENDERFYNWYD

Nodwyd cynnwys yr adroddiad sydd wedi ei gyflwyno gan y Cyfarwyddwyr Statudol ar gyfer Gwasanaethau Cymdeithasol yr awdurdod.

9. ADRODDIAD BLYNYDDOL Y PANEL STRATEGOL DIOGELU 2024-25

Cyflwynwyd yr adroddiad gan y Cynghorydd Menna Trenholme, Cadeirydd y

Panel Strategol Diogelu yn ystod 2024/25.

Diolchwyd am y cyfle i rannu'r adroddiad sydd yn amlygu sut mae'r Cyngor yn cyflawni ei ddyletswyddau diogelu statudol sy'n cynnwys plant, oedolion bregus, trais difrifol a gwrthderfysgaeth. Eglurwyd fod y Grŵp Gweithredol ynghyd ag archwiliad allanol, yn sicrhau fod trefniadau diogelu yn gadarn ar draws y Cyngor.

Nodwyd yn ystod 2024/25 fod cynnydd sylweddol mewn cyfeiriadau plant gydag achosion cymhleth sydd wedi rhoi pwysau sylweddol ar y gweithlu.

Mynegwyd fod digwyddiad difrifol yn Ysgol Friars ym mis Medi 2023 wedi arwain ar weithredu brys gydag adolygiad pen-desg a chomisiynau Adroddiad Adolygiad Plant gan Fwrdd Diogelu Gogledd Cymru. Comisiynwyd bargyfreithiwr arbenigol yn y maes diogelu plant i edrych â'n benodol ar yr hyn a godwyd yn yr achos llys.

Yn y maes Oedolion eglurwyd fod nifer y cyfeiriadau'n cynyddu'n raddol gyda chymhlethdod achosion wedi dwysau. Amlygwyd fod gwasanaeth DOLS yn parhau yn heriol ond fod buddsoddiad ac anodau ychwanegol bellach ar waith.

Esboniwyd fod camau sylweddol wedi'u cymryd i gryfhau diogelu mewn Ysgolion, gyda phob ysgol bellach yn wedi derbyn ymweliad o fewn 18mis. Ychwanegwyd fod canrannau uchel ymhlith staff a llywodraethwyr bellach wedi cwblhau hyfforddiant penodol a sylfaenol. Tynnwyd sylw at nifer gynyddol o blant yn derbyn addysg adref.

O ran trais yn y cartref amlygwyd fod y Cyngor yn pahrau i godi ymwybyddiaeth a gweithredu'n rhagweithiol drwy hyfforddiant, partneriaethau amlasiantaethol ac adolygiadau achos. Nodwyd fod cynnydd mewn achosion o ystelcian ac aflonyddu wedi arwain ar waith partneriaeth gyda'r Heddlu. Amlygwyd fod lleihad wedi bod mewn ymddygiad gwrthgymdeithasol ond fod caethwasiaeth fodern yn parhau i fod yn fater o bryder.

Wrth edrych ymlaen, nodwyd mai blaenoriaeth y Panel yw bod y gweithlu yn deall systemau diogelu ac wedi cwblhau'r hyfforddiant angenrheidiol, dan ddysgu yn barhaus. Ategwyd fod trefniadau diogelu yn parhau i ddatblygu mewn ymateb i ddeddfwriaeth, partneriaethau rhanbarthol a phrofiadau, a drwy hyn sicrhau diogelwch trigolion Gwynedd.

Rhoddwyd cyfle i'r aelodau ofyn cwestiynau a chynnig sylwadau.

Diolchwyd am yr adroddiad a gofynnwyd am gadarnhad os yw'r adolygiadau o fewn yr ysgolion yn cael ei wneud gan staff tu hwnt i'r ysgol. Cadarnhawyd fod tîm o fewn yr Adran Addysg yn mynd i'r ysgolion i wneud yr adolygiadau diogelwch.

Amlygwyd yn y Cylch Gorchwyl nad oedd staff lechyd a Diogelwch yn rhan o'r grŵp monitro.

Tynnwyd sylw at y cynnydd mewn nifer y plant sydd yn cael ei haddysgu adref, gan holi sut mae'r adran yn mynd i ddiogelu'r plant yma. Nodwyd fod yr adran yn

ceisio dod i wraidd y rhesymau, gan eu bod yn awyddus cael y plant yn yr ysgol er mwyn monitro eu diogelwch. Er hyn nodwyd fod camau penodol i gadw golwg ar ddiogelwch y plant.

Mynegwyd gyda 2 flynedd ers i Bennaeth Ysgol Friars gael ei arestio, a bod cyhoeddi'r Adolygiad Amddiffyn Plant wedi ei ohirio holwyd os oes modd i'r Cyngor wneud camau datblygu a gwella heb i'r adroddiad ei gyhoeddi. Mynegwyd fod gwaith wedi cychwyn a'u bod yn rhagdybio beth fydd yn yr adolygiad ac yn ceisio gweithredu ar hyn yn barod.

Codwyd pryder am les plant ar fysus Ysgol ynghyd a pwy sy'n gneued penderfyniadau am fysus plant. Derbyniwyd y pwynt o ran diogelwch a chytunwyd i edrych ar y mater a chael sgwrs ehangach ar y mater.

PENDERFYNWYD

Derbyn yr Adroddiad gerbron sy'n adrodd ar waith y Panel Strategol Diogelu ar gyfer y flwyddyn 2024/25.

10. ADRODDIAD BLYNYDDOL CRAFFU 2024-25

Cyflwynwyd yr adroddiad gan y Cynghorydd Beth Lawton, Cadeirydd y Fforwm Craffu yn ystod 2024/25.

Nodwyd fod yr adroddiad yn rhoi trosolwg o'r gwaith craffu a wnaethpwyd yn ystod 2024-25 gan amlygu'r rheswm dros graffu ac effaith y gwaith craffu. Amlygwyd fod 41 o eitemau wedi'u craffu. Tynnwyd sylw at nifer o'r gwaith sydd wedi ei wneud a oedd yn cynnwys sefydlu Ymchwiliad Craffu Trefniadau Diogelu mewn Ysgolion a fydd yn adrodd ar y gwaith yn 2025/26. Enghraifft arall fod y Pwyllgor Craffu Gofal wedi gwahodd partneriaid allanol ar dri achlysur a'r Pwyllgor Craffu Cymunedau wedi blaen graffu'r bwriad i gyflwyno Cyfarwyddyd Erthygl 4 i reoli defnydd ail-gartrefu a llety gwyliau.

Mynegwyd fod addasiadau ymarferol wedi'i wneud i drefniadau craffu er mwyn gwneud defnydd effeithiol o amser drwy gynnal cyfarfodydd anffurfiol. Nodwyd fod cyfarfodydd briffio yn cael ei gynnal i roi ffocws ar y strategaeth gwestiynu yn y cyfarfod. Nodwyd fod gwneud argymhellion clir a phwrpasol yn greiddiol i graffu da, ac eglurwyd eu bod yn parhau i ddatblygu'r elfen yma a fydd yn ei dro yn galluogi adnabod effaith craffu.

Diolchwyd i'r swyddogion ac aelodau am ei gwaith, ac i aelodau'r Fforwm am y cydweithio a'r trafodaethau sydd wedi cyfrannu at wella trefniadau craffu.

Rhoddwyd cyfle i'r aelodau ofyn cwestiynau a chynnig sylwadau.

Mynegwyd o ran adroddiad ei bod yn anodd gweld beth yw'r diwedd y daith ac nad oedd gwir effaith craffu ddim yn amlwg. Atebwyd drwy nodi fod hyn wedi ei adnabod ond rhai mynegi eu bod yn symud i'r cyfeiriad cywir er mwyn cael system sydd yn gweithio yn well.

Diolchwyd am waith y Pwyllgor Craffu gan yr aelodau Cabinet, a'i fod yn gysur yn cynnig argymhellion ac yn amlygu os yw'r gwaith yn mynd i'r cyfeiriad cywir.

PENDERFYNIAD

Derbyn yr Adroddiad.

11. ADOLYGIAD O'R CYNLLUN DIRPRWYO

Cyflwynwyd yr adroddiad gan y nodi o bryd i'w gilydd mae adroddiadau yn dod gyda newid i'r cyfansoddiad. Mae hwn yn un ohonynt. Mynegwyd fod y gwaith hwn yn ffrwyth llafur ar y cydrhwng yr adran Gyfreithiol a'r Adran Dai ac Eiddo i addasu rhiniogau ar gyfer prynu, gwerthu a llesu tir. Eglurwyd fod hyn oherwydd newid mewn costau tir dros y blynyddoedd diwethaf. O ganlyniad i hyn roedd angen ail edrych ar y cynllun dirprwy.

Manylwyd fod y drefn gyfredol ar hyn o bryd yn anodd ei ddeall gyda geiriad annelwig, a bod wedi bod yn destun penbleth o ran hawliau swyddogion. Esboniwyd fod y cynllun dirprwy newydd gyda gwerthoedd uwch, gan fod trwch helaeth o'r penderfyniadau ar hyn o bryd yn mynd yn ddieithriad bron drwy daflen penderfyniad Aelod Cabinet. Mynegwyd fod y trefniadau newydd yn hwyluso effeithlonrwydd yr adran. Pwysleisiwyd yn amlwg fel Cynlluniau Dirprwy eraill y bydd amodau yn ddarostyngedig i elfennau megis polisïau'r Cyngor, rheolau sefydlog ac ymgynghori gydag aelodau lleol wrth waredu tir. Nodwyd fod y Cynllun diweddaraf yn rhoi mwy o hyblygrwydd ond yn sicrhau cyfathrebu cyson gyda'r Aelod Cabinet.

Nodwyd fod y Cynllun wedi bod o flaen y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio sydd wedi ei gefnogi. Pwysleisiwyd fod y cynllun hwn yn symud o sefyllfa aneglur i drefn fodern. Esboniwyd fod yr Adran Gyfreithiol wedi edrych ar gynlluniau cyffelyb ar draws y Gogledd, a bod y Cyngor yn mynd am gynllun tir canol o'i gymharu.

Rhoddwyd cyfle i'r aelodau ofyn cwestiynau a chynnig sylwadau.

Bu i un aelod ddatgan ei wrthwynebiad i'r Cynllun gan fod achosion ble mae'r Cyngor yn prynu tai gydag amod 106 arno, a drwy wneud hyn yn lleihau'r stoc o dai fforddiadwy prin sydd ar gael yn y sir. Tynnwyd sylw at achos ble y bu i'r Cyngor gynnig pris llawer yn uwch na'r pris gofynnol gan atal unigolyn lleol rhag prynu'r tŷ. Mynegwyd mai dyma'r risg o roi'r penderfyniad i swyddogion a mynegwyd yr angen i Aelodau Cabinet barhau i wneud y penderfyniad, gan y credai'r Aelod mai corff democrataidd a ddylai wneud y penderfyniad.

Ymatebodd swyddogion gan nodi nad yw'r Cynllun yn newid yw hawliau yn hytrach yn newid y rhicyn ariannol. Eglurwyd fod bron i ugain mlynedd wedi mynd heibio ers iddynt gael ei gosod, ac nad ydynt yn adlewyrchu hawliau heddiw. Mynegwyd yn yr achos a nodwyd fod hyn wedi digwydd ar ddechrau'r cynllun prynnu tai a bod datrysiad wedi ei wneud yn syth. Nodwyd nad yw'r Cyngor ddim eisiau cystadlu ac unigolion i brynu tai ond yn hytrach i brynu tai nad ydynt yn

gwerthu neu a risg o gael eu prynnu tu hwnt i'r sir. Pwysleisiwyd mai dim ond mewn achosion penodol iawn mae penderfyniad o'r math hwn yn mynd i'r Cabinet, a gan amlaf ei fod yn benderfyniad Aelod Cabinet.

PENDERFYNIAD

Mabwysiadu'r diwygiadau o'r Cynllun Dirprwyo i Swyddogion ynglŷn â chaffael a gwaredu eiddo

12. AROLYGON CYMUNEDOL O DAN DDEDDF LLYWODRAETH LEOL (DEMOCRATIAETH)(CYMRU) 2013

Cyflwynwyd yr adroddiad gan y Cynghorydd Llio Elenid Owen, Aelod Cabinet dros Wasanaethau Corfforaethol a Chyfreithiol.

Nodwyd mai pwrpas yr adroddiad oedd cyflwyno cynigion terfynol yr Arolygon Cymunedol am gymeradwyaeth. Eglurwyd fod dau fath o arolwg wedi ei gynnal. Y Cyntaf yn arolwg o ffiniau cymunedau ble roedd materion wedi dod i sylw, ac yr ail arolwg o'r trefniadau etholiadol ym mhob cymuned, gan edrych os dylid rhannu cymunedau i wardiau at bwrpas etholiadau i'r cyngor cymuned.

Yn ôl ym mis Mawrth 2024, cytunodd y Cyngor i gynnal yr arolygon a cynhaliwyd ymgynghoriad statudol ar y bwriad a'r cylchoedd gorchwyl. Yn dilyn hyn ddyblygwyd cynlluniau drafft a gyflwynwyd i'r Cyngor ym mis Mawrth, ac yn dilyn hynny cynhaliwyd ymgynghoriad statudol ar y cynigion drafft.

Ystyriwyd yr ymatebion a dderbyniwyd ac fe addaswyd lle yn briodol i greu'r cynigion terfynol. Esboniwyd os yn cymeradwyo bydd y rhai sy'n ymwneud a newid ffiniau yn cael eu cyflwyno i'r Comisiwn Ffiniau i benderfynu os am wneud gorchymyn i'w gweithredu. Pwysleisiwyd mai'r Cyngor sydd a'r hawl i wneud gorchymyn i ddod â'r newidiadau i wardiau cymunedol i rym ond bydd angen yn gyntaf cyhoeddi adroddiad yn cynnwys y Cynigion Terfynol a'i anfon at y cyrff a'r bobl a ragnodir yn y Ddeddf. Wrth wneud y gorchymyn bydd rhaid rhoi ystyriaeth i unrhyw gynrychioliadau sy'n cael eu derbyn gan y Cyngor yn ystod y cyfnod o 6 wythnos ar ôl ei gyhoeddi.

Rhoddwyd cyfle i'r aelodau ofyn cwestiynau a chynnig sylwadau.

Gofynwyd am gadarnhad o bryd y bu i'r ail ymgynghoriad statudol ei gynnal. Cadarnhawyd iddo gael ei gynnal ym mis Mawrth tan fis Mai.

PENDERFYNIAD

Cymeradwywyd:

- 1. y Cynigion Terfynol dan adrannau 25 a 31 o Ddeddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth)(Cymru) 2013 a chyhoeddi'r Adroddiadau Terfynol**
- 2. Dirprwyo'r hawl i'r Pennaeth Gwasanaethau Cyfreithiol wneud a selio'r Gorchymyn ar gyfer Adolygiad Adran 31**

3. Cyflwyno argymhellion ar gyfer newid dan Arolwg Adran 25 i Gomisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru

13. RHYBUDDION O GYNNIG

14. RHYBUDD O GYNNIG GAN Y CYNGHORYDD BECA ROBERTS

A. Cyflwynwyd y rhybudd o gynnig a ganlyn gan y Cyngorydd Beca Roberts o dan Adran 4.19 y Cyfansoddiad, ac fe'i heiliwyd:-

1. Gan gydnabod fod y Pwyllgor Pensiynau wedi ac am roi sylw i'r materion yma fel rhan o adolygiad o'r Polisi Buddsoddi Cyfrifol fod y Cyngor yn gofyn i'r Pwyllgor a Phartneriaeth Pensiwn Cymru i ystyried i ba raddau y gellir symud i gefnogi tanfuddsoddi mewn tanwydd ffosil cyn gynted â phosib fel rhan o'r dyhead i fod yn garbon sero net, mewn modd tryloyw ac atebol ac yn unol â'i dyletswyddau cyfreithiol at y gronfa.
2. Bod Cyngor Gwynedd yn galw ar Lywodraeth y Deyrnas Unedig i sefydlu cynhadledd flynyddol ar fuddsoddi moesegol a chynaliadwy gyda golwg ar hyrwyddo'r defnydd gorau o'r cronfeydd sydd ar gael.

Gosododd yr aelod y cyd-destun i'w gynnig, gan nodi:-

- Fod Cymru yn wlad unigryw ble mae addewid yn y gyfraith, drwy Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, i feddwl am y genhedlaeth nesaf.
- Amlygwyd dyletswydd i fuddsoddi yn ddoeth yn nyfodol ariannol a dyfodol amgylcheddol y sir.
- Nodwyd fod gofalu am bensiynau yn golygu sicrhau buddsoddiadau cadarn sydd yn edrych tua'r dyfodol.
- Amlygwyd nad oes synnwyr na sicrwydd hirdymor i fuddsoddi mewn tanwydd ffosil wrth i'r byd symud tuag at ynni adnewyddadwy.
- Byddai buddsoddi mewn ynni adnewyddadwy, tai fforddiadwy ac isadeiledd lleol yn cynnig dyfodol mwy llewyrchus, diogel a dibynadwy.
- Mynegwyd mai dim ond 2.5% o'r Gronfa Bensiwn sydd wedi'i fuddsoddi mewn tanwydd ffosil, ond beth am ei fuddsoddi mewn pethau fydd yn dod â budd uniongyrchol i gymunedau fel tai fforddiadwy, amaethyddiaeth adfywiol a chronfeydd i Fentrau Cymdeithasol.
- Os Gwynedd yn dangos arweinyddiaeth yma mae'n rhoi enghraifft glir o ymarfer da ar gymhwyso deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol i sicrhau canlyniadau gorau.

Mynegwyd cefnogaeth i'r gwelliant.

PENDERFYNWYD mabwysiadu'r cynnig, sef:-

1. **Gan gydnabod fod y Pwyllgor Pensiynau wedi ac am roi sylw i'r materion yma fel rhan o adolygiad o'r Polisi Buddsoddi Cyfrifol fod y Cyngor yn gofyn i'r Pwyllgor a Phartneriaeth Pensiwn Cymru i ystyried i ba raddau y gellir symud i gefnogi tanfuddsoddi mewn**

tanwydd ffosil cyn gynted â phosib fel rhan o'r dyhead i fod yn garbon sero net, mewn modd tryloyw ac atebol ac yn unol â'i dyletswyddau cyfreithiol at y gronfa.

- 2. Bod Cyngor Gwynedd yn galw ar Lywodraeth y Deyrnas Unedig i sefydlu cynhadledd flynyddol ar fuddsoddi moesegol a chynaliadwy gyda golwg ar hyrwyddo'r defnydd gorau o'r cronfeydd sydd ar gael.**

15. YMATEBION / DIWEDDARIADAU I RYBUDDION O GYNNIG BLAENOROL

Dechreuodd y cyfarfod am 1.30 y.h. a daeth i ben am 5.30 y.h.

CADEIRYDD